

Till minnet av Södra Roslags tingsrätt

En minnesskrift utgiven av
Notarieföreningen vid Södra Roslags tingsrätt

Redaktör: Mattias Nilsson

Redaktion: Mattias Bexelius, Walo von Greyerz,
Caroline Jägenstedt, Mattias Nilsson, Marigó Oulis,
Samuel Rudvall och Fredrik Sjövall

Foton: Nils Sjöblom

Jure förlag AB

Adress till förlaget:

Jure Förlag AB
Östernalmsgatan 84
114 50 STOCKHOLM
Telefon: 08-662 00 80, telefax: 08-662 00 86

Beställningar:

Jure bokhandel
Artillerigatan 67
114 45 STOCKHOLM
Telefon: 08-662 00 80, telefax: 08-662 00 86
E-post: order@jure.se
Hemsida: www.jure.se

Att mångfaldiga innehållet i denna bok, helt eller delvis, utan medgivande av Jure Förlag AB, är förbjudet enligt lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk. Förbudet gäller varje form av mångfaldigande såsom tryckning, kopiering, bandinspelning etc.

Till minnet av Södra Roslags tingsrätt

– En minnesskrift utgiven av notarieföreningen vid Södra Roslags tingsrätt

© Författarna och Jure förlag AB
Stockholm 2007
ISBN 978-91-7223-278-5
Tryck: Elanders Gotab

Bevisbörda och beviskrav i mål om olovlig parkering

Av MATTIAS NILSSON, TINGSNOTARIE 2006–2007¹

1. Inledning

En lapp på vindrutan är något som ofta leder till stor irritation hos bilister. Erfarenheten från ett antal muntliga förberedelser i mål om kontrollavgift vid olovlig parkering är att måltypen kan väcka starka känslor, inte minst om man beaktar att det omtvistade beloppet (i målen vid Södra Roslags tingsrätt vanligen 300 kronor) är lågt vid en jämförelse med de allra flesta andra mål. Min erfarenhet är också att bilisterna i kontrollavgiftsmål är mindre benägna än parterna i andra mål att förlikas – och då ofta hänvisar till principiella skäl.

Trots de låga beloppen aktualiserar målen om kontrollavgift inte så sällan svåra bevisfrågor där uppgift står mot uppgift. Stundtals är också rättsfrågorna av mer komplicerad natur. Även om målen rör mindre belopp finns det starka skäl till att tingsrättens, och även överinstansernas, bedömning måste vara nyanterad och inte grundad på slentrian. Avsikten med den här artikeln är inte att reda ut alla rättsfrågor, men att försöka föra ett resonemang om hur bevisfrågorna kan hanteras.

Jag kommer i stora delar av artikeln att använda mig av orden "bilisten" och "parkeringsbolaget". Bilisten syftar på den som vanligen är svarande i tvisten i egenskap av det påstått olovligt parkerade fordonets ägare – men det kan även vara den som fört fordonet i

samband med parkeringen. Bilisten kan även vara kändepart, på grund av att erlagd kontrollavgift krävs åter, men det är mindre vanligt. Parkeringsbolaget syftar på den som gör anspråk på kontrollavgift – vare sig denne är markägare, den som har rätt att förfoga över marken för att upplåta eller förbjuda parkering eller någon som förvärvat en fordran på kontrollavgift. Jag har valt att benämna parten parkeringsbolag eftersom detta är den vanligaste partsställningen. Jag använder vidare begreppet felparkering så att det (liksom i dagligt tal) omfattar även olovlig parkering, det vill säga överträdelser vid privaträttslig parkering.

2. Reglerna om felparkering

Parkering delas in i två huvudkategorier – å ena sidan den privaträttsliga eller civilrättsliga parkeringen, även kallad tomtmarksparkering, å andra sidan den offentligrättsliga parkeringen eller gatumarksparkeringen. Regelverken för de två typerna av parkering skiljer sig åt i vissa delar men är likartade i andra avseenden.²

2.1 Privaträttslig parkering

Den privaträttsliga parkeringen är naturligen mindre författningsreglerad än den offentligrättsliga. Någon reglering av själva villkoren för parkeringen finns inte – utan villkoren styrs av ett civil-

² Se allmänt Eriksson s 372-373. Ett av syftena med införandet av lagen om kontrollavgift vid olovlig parkering var att upprätta ett regelverk för den privaträttsliga parkeringen som påminde om vad som gällde för offentligrättslig parkering, se prop 1983/84:104 s 12-14 och TU 1983/84:25 s 7-8. I SOU 1992:61 lämnades ett förslag om en ny gemensam lagstiftning för båda typerna av parkering, vilka i huvudsak överensstämde med reglerna för den privaträttsliga parkeringen. Förslaget ledde inte till lagstiftning. Genom SOU 2006:109 har ånyo föreslagits ett enhetligt sanktionssystem för felparkering, med en gemensam lag för alla överträdelser. Detta innebär i huvudsak att all parkering skulle falla under det civilrättsliga systemet och den föreslagna lagen till största delen överensstämmer med lagen om kontrollavgift vid olovlig parkering. Allmänna Reklamationsnämnden (ARN) skulle tilldelas en uppgift som parkeringsnämnd och pröva ärenden genom skriftlig handläggning på samma sätt som ARN i övrigt arbetar, med undantag av att klagomål från andra än konsumenter skulle kunna behandlas beträffande felparkering. Nämnden skulle ge rekommendationer vilka inte vore bindande – varvid prövning i övrigt skulle ske vid allmän domstol som tvistemål (i praktiken förenklade tvistemål).

¹ Jur kand Stockholms universitet. Biträdande jurist White & Case Advokataktiebolag, undervisar vid bland andra Stockholms och Örebro universitet, skrivit kurslitteratur i europarätt och juridisk metod m m, skribent för Norstedts Juridiks nyhetstjänst Juridik idag. Före detta journalist.

rättsligt avtal.³ I lagen (1984:318) om kontrollavgift vid olovlig parkering finns regler om sanktionssystemet när bilförare och markägare inte följer villkoren för parkeringen. Lagen innebär att kontrollavgift får tas ut, utan att kontrollavgiften behöver ha stöd i avtalet mellan markägaren och bilföraren.⁴ Lagen anses vara dispositiv, vilket innebär att det är tänkbart att med stöd i avtal ta ut högre avgifter.⁵

Av 2 § framgår att lagens bestämmelser om markägare även gäller den som på grund av avtal har rätt att upplåta ett område för parkering eller förbjuda parkering. I 3 § anges att kontrollavgift endast får tas ut om förbudet eller villkoren tydligt har tillkännagivits genom skyltning på platsen. Skyltningen skall utföras med vägmärken.⁶ Kontrollavgiften får inte överstiga den motsvarande felparkeringsavgift som kommunen fastställt (4 §) och om kontrollavgift

³ I prop 1983/84:104 s 10 anfördes att praxis avseende den privaträttsliga parkeringen tidigare byggde på principen att avtal träffas mellan markägaren och den som parkerar. På ett anslag vid infarten angavs villkoren för parkeringen, vilka bilföraren accepterade genom att parkera. Anslagen innehöll då även upplysning om ett slags avtalsvite eller kontrollavgift som togs ut om ett fordon parkerades i strid med villkoren. Genom parkeringen hade även detta villkor accepterats. I propositionen anfördes sedan (s 14) att en författningsreglering kunde frigöra tomtmarksparkeringen från den konstlade och principiellt tveksamma konstruktionen med ett avtal mellan markupplåtaren och bilföraren. Det får förutsättas att uttalandet tar sikte dels på frågor om överträdelse av parkeringsförbud och dels på avtalsvite, särskilt som lagstiftningsprodukten inte på något sätt behandlar frågan om villkoren för parkeringen – utöver att dessa skall tillkännagivas tydligt. Något annat synsätt än att den privaträttsliga parkeringen baseras på ett vanligt civilrättsligt avtal mellan bilförare, vilket enligt lag även binder fordonets ägare, och markägare är svår att se. Avtalet ingås genom konkludent handlande av bilföraren varigenom denne accepterar de av markägaren uppställda villkoren för parkeringen. Detta synsätt förefaller ha accepterats av lagstiftaren, se propositionen s 41 och TU 1983/84:25 s 5-7. Även utformningen av 10 kap 10 § 2 st rättgångsbalken visar att det är fråga om ett nytt-janderättsavtal. Jämför dock SOU 2006:109 s 139-140.

⁴ På motsvarande sätt som dröjsmålsränta utgår enligt räntelagen även om dröjsmålsränta inte avtalats, eller att inkassoavgift får tas ut utan stöd i avtal.

⁵ Se Eriksson s 390 och 392 samt TU 1983/84:25 s 7.

⁶ I 6 § vägmärkesförfordningen anges att det av tilläggstavla även skall framgå vem som upplåtit eller förbjudit parkeringen. För reglering avseende hur skyltningen skall utföras, se TSVPF 1984:32. Bestämmelsen får uppfattas så att det är de huvudsakliga villkoren som skall framgå av skyltningen. Till exempel skall det av vägmärke framgå om avgift skall erläggas, medan själva taxan inte måste skyltas med vägmärken utan kan framgå på annat sätt – till exempel ett anslag.

tas ut får inte samtidigt krav framställas på ej betald parkeringsavgift (6 §). Fordonets förare och ägare svarar enligt 7 § solidariskt för att kontrollavgiften betalas, med undantag för att ägaren inte svarar om denne gör det sannolikt att fordonet frångått honom eller henne genom brott. Avgift får enligt 10 § inte tas ut om det med hänsyn till omständigheterna i samband med den olovliga parkeringen skulle framstå som uppenbart oskäligt att ta ut kontrollavgift.

2.2 *Det processuella förfarandet vid överträdelse av privaträttslig parkering*

Hur inkassering av parkeringsavgifter får ske är relativt väl reglerat i lag. Kortfattat är förfarandet vid en påstådd olovlig parkering följande. En kontrollavgiftsfaktura (i dagligt tal p-bot, i lagtexten används ordet betalningsuppmaning) fästs på vindrutan till fordonet. Om betalning inte sker inom utsatt tid skall en påminnelse, utan att särskild påminnelseavgift påförs, skickas till fordonets ägare alternativt till föraren. Ifall ägaren inte är identisk med föraren är det ju inte säkert att ägaren känner till den påstådda överträdelsen. Om betalning enligt påminnelsen inte sker inom angiven tid får ärendet lämnas till inkasso, men detta får således inte ske utan att påminnelse sänts ut.⁷

Om kontrollavgiften inte har bestritts överlämnas ärendet vanligen till Kronofogdemyndigheten genom en ansökan om betalningsföreläggande. Bestrids ärendet inte heller här utfärdar myndigheten utslag. Utslag kan återvinnas av bilisten (gäldenären), varvid ärendet överlämnas till tingsrätt. Om bilisten bestrider betalningsskyldighet vid Kronofogdemyndigheten överlämnas ärendet till tingsrätten om parkeringsbolaget begär detta.

Om bilisten har bestritt betalningsskyldighet till parkeringsbolaget skall detta inte ansöka om betalningsföreläggande utan ge in en

⁷ Beträffande detta stycke, se 8 § lag om kontrollavgift vid olovlig parkering, prop 1983/84:104 s 34 och 40 samt Eriksson s 393-394. Se även RH 1997:41 om att gäldenären inte är skyldig att betala ersättning för inkassokostnad om borgenären/inkassobolaget inte följt god inkassosed, genom att vidta inkassoåtgärd för en fordran som delvis inte är ersättningsgill.

ansökan om stämning till tingsrätten.⁸ Tingsrätten kan således mot-
ta tvistiga parkeringsmål antingen genom ansökan om stämning
eller från Kronofogdemyndigheten. Behörigt forum är tingsrätten
på den ort där parkeringen har skett.⁹ Talan skall väckas inom två år
från den dag då den olovliga parkeringen upphörde (9 §).

Kontrollavgifter avser så låga belopp att dessa handläggs såsom
förenklade tvistemål (FT-mål), vilket innebär att parts ansvar för
rättegångskostnader är begränsat och att målet avgörs av en doma-
re, ofta en notarie.

2.3 Kort om offentligrättslig parkeringsanmärkning

Lagen om felparkeringsavgift avser överträdelser av författningsre-
glerade föreskrifter som rör parkering eller stannande, vanligen tra-
fikförordningen eller lokala trafikföreskrifter. Vid överträdelse av
dessa skall felparkeringsavgift utgå (2 §). Polisman eller parkerings-
vakt får underlåta att meddela en parkeringsanmärkning om över-
trädelser med hänsyn till omständigheterna i fallet framstår som
obetydliga.¹⁰ Bilisten kan begära rättelse (8 §) eller överklaga till polis-
myndigheten (9 §). Om överklagandet inte bifalls kan bilisten över-
klaga till tingsrätt (10 §). Ärendet handläggs enligt lagen om dom-
stolsärenden. Prövningstillstånd krävs i hovrätten. Oavsett om över-
klagande sker eller inte är bilisten betalningsskyldig enligt parker-
ingsanmärkningen, bifalls överklagandet återbetalas avgiften (7 §).

⁸ Kronofogdemyndigheten skall ta upp även en tvistig fordran om kontrollavgift och tingsrätten en otvistig. Borgenärens skäl att välja rätt instans är att detta har betydelse för frågan om rättegångskostnader.

⁹ 9 § 2 st lagen om kontrollavgift vid olovlig parkering, jämför 10 kap 10 § 2 st rättegångsbalken. Även om det krav som överlämnas till tingsrätt endast avser inkasso-kostnad eller rättegångskostnader vid Kronofogdemyndigheten gäller forumregeln, se NJA 2003 s 458. Forumet är exklusivt och tvingande.

¹⁰ Se 9 § polislagen och 4 kap 6 § polisförordningen samt 5 § 4 st felparkeringslagen. Av NJA 2005 s 17 följer att domstol däremot inte har denna möjlighet: "Någon möjlighet för en domstol att undanröja betalningsansvaret för en meddelad parkeringsanmärkning på den grunden att överträdelserna kan anses som obetydliga finns emellertid inte. En annan sak är att det av allmänna rättsgrundsatser får anses följa att en domstol – liksom även en polismyndighet – kan undanröja betalningsansvaret i vissa undantagsfall då det inte funnits faktisk möjlighet att följa parkeringsbestämmelserna eller hinder mot detta uppstått på grund av nöd eller någon jämförbar intressekollision."

3. Några grundläggande bevisrättsliga principer i dispositiva tvistemål

Svensk rätt bygger på principerna om fri bevisföring och fri bevisvärdering. Det är parterna som skall sörja för bevisningen enligt 35 kap 6 § rättegångsbalken. Domstolens roll är att under förberedelsen bland annat klarlägga parternas yrkanden, invändningar och grunder, vilka frågor som är tvistiga och vilka som är ostridiga samt vilken bevisning som åberopas och vad parten vill styrka med varje bevis (42 kap 6 §). Om huvudförhandling hålls får domen bara grundas på vad som förekommit vid huvudförhandlingen enligt 17 kap 2 §. Domstolen skall, vid en samvetsgrann prövning av allt som förekommit, avgöra vad som är bevisat i målet (35 kap 1 §).

3.1 Vad behöver inte bevisas?

Av 35 kap 2 § rättegångsbalken framgår att bevisning inte behöver föras om så kallade notoriska fakta, det vill säga omständigheter som är allmänt veterliga. Bestämmelsen avser bevisfakta, hjälpfakta och erfarenhetssatser som med ledning av allmän bildning och livserfarenhet kan dras av dessa.¹¹ Detta inskränker däremot inte en parts skyldighet att åberopa omständigheter – rättsfakta.

Av andra stycket i samma paragraf följer att bevis inte heller erfordras om vad lag stadgar. I rättsfrågor behöver parterna således inte föra bevisning – utan enbart åberopa, och vid behov bevisa, de omständigheter eller rättsfakta som är av betydelse för bedömningen.

I 35 kap 3 § anges att om part erkänner viss omständighet skall erkännandet gälla mot honom. Detta innebär att omständigheter som erkänns eller vitsordas inte behöver bevisas. Bestämmelsen anses även, i enlighet med dispositionsprincipen, omfatta erkännande av betydelsen av visst rättsfaktum.¹² Om käranden påstått en viss omständighet och motparten inte angivit någon inställning till

¹¹ Se NJA II 1943 s 445 och Fitger s 35:52-35:54.

¹² Se Fitger s 35:56-35:57 och Ekelöf IV s 48.

omständigheten torde det i praktiken vanligen jämföras med ett erkännande, något som i och för sig är diskutabelt.¹³

Om en viss omständighet inte alls berörts i målet, det vill säga den har vare sig påståtts eller invändning gjorts om motsatsen, kommer omständigheten inte att prövas av domstolen. Det är således en fråga om åberopsböda och inte bevisböda.

3.2 Åberopsböda och bevisböda

En grundläggande skillnad är den mellan åberopsböda och bevisböda.¹⁴ Åberopsbödan tar sikte på grunden för kändens talan respektive svarandens bestridande. Påstår ett parkeringsbolag att en bilist överträtt ett parkeringsvillkor, är det parkeringsbolaget som har att ange på vilket sätt överträdelse skett (till exempel att parkeringsavgift inte betalats) – det vill säga parkeringsbolaget har åberopsbödan för att påstå och konkretisera vari överträdelsen ligger. Påstås en överträdelse, men bilisten invänder att det finns grund för eftergift, är det bilisten som har åberopsbödan för att konkretisera vilka omständigheter det är som gör att det skulle föreligga grund för eftergift (till exempel att denne blivit akut sjuk).

Åberopsbödan innebär således att en part, i grunden för sin talan, skall åberopa vissa omständigheter. Om åberopsbödan för att det föreligger grund för eftergift åligger bilisten, innebär detta också att parkeringsbolaget i grunden för sin talan inte behöver påstå att skäl för eftergift saknas – frågan om eftergift behöver inte behandlas av domstolen om inte bilisten åberopar detta.

Om de åberopade omständigheterna inte är ostridiga är nästa fråga vem som har bevisbödan för dessa. Vanligen sammanfaller åberopsböda och bevisböda, men det är inte självklart i alla lägen.¹⁵

¹³ Se Ekelöf IV s 47-48 och Ekelöf V s 27. Rätten skall i stället verka för att utreda om omständigheten är ostridig eller inte och på så sätt reda ut vad parterna behöver föra bevisning om. Väger parten att besvara frågan om sin inställning kan underlåtenheten ges ett bevisvärde enligt 35 kap 4 §.

¹⁴ Se angående detta avsnitt till exempel Ekelöf II s 128-129, Ekelöf IV s 65 och Ekelöf V s 28-32.

¹⁵ Westberg s 743 och Ekelöf V s 30-31. Se exempel på detta nedan.

3.3 Falsk bevisböda

Ibland talas om falsk bevisböda. Att en part har en falsk bevisböda innebär att den egentliga bevisbödan åvilar motparten, men att motparten har presenterat så stark bevisning att denne får anses ha bevisat sitt påstående om inte parten presterar motbevisning. Den falska bevisbödan kan flytta fram och tillbaka mellan parterna.¹⁶

4. Bevisböda och beviskrav i allmänhet

Mycket kortfattat och förenklat skall här beskrivas grunderna i en del av de teorier som finns om hur bevisbödan skall placeras och hur högt beviskravet är. Teorierna varierar bland annat utifrån vilket syfte och ändamål man vill se bakom tvistemålsprocessen och domstolens roll – är det övergripande målet till exempel att domstolen skall fungera som tvistelösning eller att skapa rättvisa i det enskilda fallet; eller ska bevisbördereglerna främst ha en handlingsdirigerande funktion?

4.1 Bevisbördans placering

Två svepande *dogmatiska bevisbördeprinciper* som ibland nämns är dels att utgångspunkten är att bevisbödan ligger hos kändens, dels att bevisbödan ligger hos den som påstår något.¹⁷ Rent deskriptivt och statistiskt är jag övertygad om att detta är en god beskrivning av hur bevisbödan brukar placeras. Som utgångspunkt för att avgöra rättsfrågan om hur bevisbödan skall placeras i ett enskilt fall är detta dock inte några goda regler.

¹⁶ Se Ekelöf IV s 63-65.

¹⁷ Den senare bevisbörderegeln kan, med vissa modifierationer, anses ge uttryck för gällande rätt. Det anses att den som påstår sig ha en fordran som utgångspunkt har bevisbödan för fordringens uppkomst, att den som påstår att betalning har skett har bevisbödan för detta och den som påstår att avtal har ingåtts har att bevisa detta. Man kan uttrycka det som att den som påstår ett positivt faktum eller ett faktums existens ofta har att bära bevisbödan för detta, framför den som påstår ett negativt faktum eller att en viss omständighet inte inträffat (jämför Westberg s 743). En sådan beskrivning torde böttna i att det är lättare att säkra bevisning om att något inträffat än om att något inte inträffat. En annan variant är att den som har fördelen av ett visst rättsfaktum är den som skall ha bevisbödan för detta. Se även Ekelöf IV s 100-102.

Enligt *materiella bevisbördeteorier* ska bevisbördan placeras med utgångspunkt i avtalet eller rättsregeln. Bevisbördeproblemet bör lösas så att lösningen på bästa sätt främjar den civilrättsliga regelns eller avtalsbestämmelsens syften, till exempel ett visst skyddssyfte bakom en regel eller en avtalad riskfördelning mellan parterna. På så sätt kan bevisbördereglerna ge den materiella regeln genomslag i rättslivet och ha en handlingsdirigerande verkan.¹⁸

Enligt *bevisbördeteorier* ska bevisbördan placeras hos den som enklast kan säkra bevisning om ett visst rättsförhållande. Möjligen kan också beaktas att en part försummat att säkra bevisning, särskilt om denne haft bättre bevisningsmöjligheter än motparten. Vid bedömningen av vem som är den part som har haft lättast att säkra bevisning kan till exempel beaktas vem som haft bäst kontroll över den omtvistade händelsen eller är den som på grund av sin ställning i partsförhållandet har anledning att säkra bevisning. Bland annat har det gjorts gällande att så kan vara fallet med den som yrkesmässigt bedriver viss verksamhet och som därför kan förväntas ha rutiner för bevisning beträffande vissa situationer. Även dessa teorier kan anses ha ett slags handlingsdirigerande funktion genom en processuell sanktion mot utebliven bevisning.¹⁹

Sannolikheteorier utgår från att det i en viss fråga föreligger en grad av ursprungssannolikhet, det vill säga en sannolikhet för dess vanlighet i allmänhet. Teorin skulle ha tillämplighet i de fall som graden av ursprungssannolikhet är relativt hög. Den som påstår något som i sig är mindre sannolikt skulle därmed åläggas bevisbördan för sitt påstående. Ursprungssannolikheten skulle kunna grundas på partsbruk eller sedvänja eller på vad som erfarenhetsmässigt är normalt i samhället i stort.²⁰

Enligt *konsekvensteorier* skall vid bevisbördans fördelning beaktas hur utgången i målet slår mot parterna, det vill säga hur hårt slår ett felaktigt bifall mot svaren och ett felaktigt ogillande mot

¹⁸ Se bland annat Heuman s 129-165, Ekelöf IV s 85-95 och Westberg s 745-749.
¹⁹ Se Heuman s 166-415, Westberg s 752-754, jämför Ekelöf IV s 88-95.

²⁰ Se Westberg s 749-751, Ekelöf IV s 96-98 och 102-103, Heuman s 416-457.

käranden.²¹ En annan uppfattning är att bevisbördereglerna bör *motverka missbruk* av rättigheter och kringgående av avtalsbestämmelser eller lagregler, och även motverka missbruk av bevislättnadsregler. Domstolen skulle beakta om en viss omständighet typiskt sett skulle vara ett missbruk och då fördela bevisbörda därefter.²²

Lars Heuman har framfört skäl för en *avvägningsprincip*, det vill säga att domstolarna skall ställa argument från de olika bevisbördeteorier mot varandra och göra en avvägning av dessa. Teorierna skulle inte vara rangordnade utan skulle ses som faktorer i eller argument för att avgöra bevisbördans placering i det enskilda fallet.²³

4.2 Beviskravets höjd

I huvudsak finns tre olika uppfattningar om vilket beviskrav som skall uppställas. Den första är att det finns ett normalt beviskrav, enligt Ekelöfs teorier är detta "starkt" vilket utgör ett relativt högt ställt krav.²⁴ Detta normalkrav kan sedan sättas ned i speciella situa-

²¹ Jämför till exempel med att en felaktigt fällande dom i straffprocessen ger mera kännbara konsekvenser än en felaktigt friande dom. Om teorierna, se Heuman s 460-475.

²² Se Heuman s 476-478.

²³ Heuman s 510-512, hans avvägningsprincip bör läsas tillsammans med vad som får uppfattas som ett relativt beviskrav, se nedan. Se även Westberg s 731-742 om behovet av argumentation beträffande frågor om bevisbörda och beviskrav.

²⁴ Se Ekelöf IV s 69-72, 87 och 107. Westberg (s 732) menar att HD förefaller ha ställt sig bakom ett sådant normalkrav i form av styrkt i NJA 1993 s 764. I fallet uttalar HD: "I princip gäller i tvistemål att den part som har bevisbördan för ett visst sakförhållande skall styrka att detta förhållande föreligger. HD har i ett flertal avgöranden haft anledning att uttala sig om vilken grad av bevisning som skall krävas till styrkande av att en uppkommen skada haft viss angiven orsak. Ett något lägre beviskrav än eljest har därvid uppställts i fall då särskilda svårigheter ansetts föreligga att framlägga en fullständig bevisning om att andra skadeorsaker varit uteslagna." Heuman anför (s 499) att NJA 1990 s 93, utan beaktande av praxis i övrigt, skulle befästa Ekelöfs uppfattning om ett ganska högt normalbeviskrav. I fallet skriver HD bland annat: "Beviskravet för den i målet aktuella situationen kan formuleras på annat sätt än vad som normalt gäller i civilmål, om en avvägning av de angivna motstående intressena talar för det. Det kan då först konstateras att ett hänsynstagande till försäkringsagarkollektivets intresse av rimliga premienivåer talar mot att man inom rättstillämpningen skulle ställa beviskravet lika högt som när det är fråga om ansvar för brott. Det kan alltså inte fordras att det blir ställt utom rimligt tvivel att försäk-

tioner. Den andra uppfattningen är att man inte skall tala om bevisbörda eller beviskrav utan tillämpa överviktsprincipen – det vill säga att domstolen väger den bevisning som finns och den part vars bevisning aldrig så lite väger över går segrande ur bevisvärderingen.²⁵ Den tredje möjligheten är att tala om något slags relativt beviskrav. Inte bara bevisbördans placering utan även beviskravets höjd skulle variera utifrån förutsättningarna i det enskilda fallet.²⁶ Sådana faktorer skulle bland annat kunna vara möjligheterna att säkra bevisning.

5. Tillämpning av principerna i mål om felparkering

I detta kapitel avser jag att först redogöra i korthet för fyra rättsfall om bevisbörda och beviskrav i parkeringsmål och parkeringsärenden. Därefter ger jag några principiella synpunkter på bevisfrågorna. I kapitel 6 redogör jag sedan för min slutsats om bevisbörda och beviskrav i ett antal typfall beträffande olovlig parkering.

5.1 Rättsfall om bevisbördan i felparkeringsmål

I NJA 1973 s 289 hade en bilist åtalats för olaga uppställning för att kvitto på erlagd avgift inte funnits anbringat så att det var synligt utifrån, vilket stod i strid med de villkor som funnits anslagna på platsen. Bilisten berättade att hon anbringat biljetten så att den var

ringstagaren anlagt eller låtit anlägga den brand som utlöst det omtvistade kravet på ersättning från försäkringen. [...] En lindring av beviskravet skulle också vara mindre väl förenlig med de överväganden som legat till grund för de tidigare nämnda rättsfallen. Det beviskrav Hansa har att uppfylla i detta mål bör därför, liksom i rättsfallet NJA 1986 s 470, överensstämma med det som normalt gäller i civilmål. Beviskravet kan uppfyllas på olika sätt genom skilda typer av bevisning.²⁷ Heuman anför att fallet är principvidrigt.

²⁵ Bolding är en stark förespråkare för överviktsprincipen, se främst s 78-120. Se även redogörelsen i Ekelöf IV s 103-106 och Heuman s 457-458.

²⁶ Heuman uttalar (s 499, se även bland annat s 505): "Kanske kan man säga att kraven på bevisningen inte får ställas högre än att en part har rimliga möjligheter att fullgöra sin bevisskyldighet. Flera goda skäl talar också för att en normalbeviskravsprincip inte bör upprätthållas. Det rättsskydd som en lagregel skall ge kan lätt bli illusoriskt om man håller fast vid ett beviskrav som är nästan lika högt som i brottmål. Låter man beviskravet variera med hänsyn till bevisvärigheterna ökar sannolikheten för att de olika tvisterna får en materiellt riktig utgång. Beviskravet kan vidare sänkas efter en avvägning av motstående intressen."

synlig utifrån, och menade att biljetten kunde ha rubbats ur sitt läge på grund av den tunga trafiken på vägen. Mot detta ställdes ett vittnesmål från en trafikövervakare som inte mindes händelsen, men som utfärdat den aktuella parkeringsanmärkningen. Högsta domstolen uttalade att det genom vittnesbevisningen var styrkt att biljetten inte varit synlig utifrån.

SvJT 1978 rf s 23 gällde en särskild parkeringsavgift vid privaträttslig parkering. Bilisten invände att han parkerat bilen men inte kunnat erlagga avgift i parkeringsautomaten eftersom denna var trasig, vilket han berättade om under sanningsförsäkran. Parkeringsbolaget åberopade som motbevisning dels en förteckning över felanmälningar dels ett vittnesmål från parkeringsvakten. Vakten hade inget minne av den aktuella händelsen, men angav att om en parkeringsautomat utvisade att avgift inte erlagts skedde alltid en kontroll av om det gick att lägga mynt i inkastet. Svea hovrätt uttalade:

"För att i tvistemål av förevarande slag erhålla en med hänsyn till de praktiska förutsättningarna rimlig fördelning av bevisbördan bör enligt hovrättens mening vid bedömningen av frågan huruvida en parkeringsautomat varit funktionsduglig det normalt presumeras att så var fallet. I förevarande fall stärks presumptionen i viss utsträckning genom den av bolaget åberopade bevisningen. [Bilistens] motbevisning – hans under sanningsförsäkran lämnade uppgifter – är otillräcklig för att kullkasta presumptionen att apparaten var funktionsduglig."²⁷

NJA 2001 s 889 gällde felparkeringsavgift, det vill säga offentlig-rättslig parkering. På parkeringsanmärkningen hade antecknats "Överträdelse enligt punkt 42" och "Ej biljett". Bilisten anförde att han hade betalat parkeringsavgift och placerat biljetten på instrumentpanelen, att han omedelbart efter att han erhållit parkeringsanmärkningen hade uppsökt en polisstation samt att ett kraftigt regn kunde förklara varför parkeringsvakten inte sett biljetten. Han gav även in en giltig parkeringsbiljett. I ärendet var ostridigt att parkeringsavgift erlagts, frågan var om biljetten hade anbringats väl synlig i enlighet med de lokala trafikföreskrifterna. Hovrätten över Skåne och Blekinge fann att anteckningen om "ej biljett" inte mot

²⁷ SvJT 1978 rf s 23, på s 24.

bilistens bestridande kunde anses utgöra tillräckligt bevis för att parkeringsbiljetten inte varit väl synlig. Eftersom ingen annan bevisning åberopats undanröjdes bilistens betalningsansvar. Högsta domstolens majoritet uttalar att en anteckning om "ej biljett":

"[...] måste i ärende av nu aktuellt slag tilläggas ett starkt bevisvärde för att biljetten inte varit placerad väl synlig, och enbart ett påstå-
ende om motsatsen av fordonets ägare kan inte vara tillräckligt för att betalningsansvaret skall undanröjas. Den bevisvärdering som har kommit till uttryck i HovR:ns beslut kan således inte godtas. Vad som nu har sagts utesluter inte att fordonsägaren har möjlighet att föra bevisning till stöd för att parkeringsbiljetten varit placerad på sådant sätt att parkeringsanmärkningen inte hade bort meddelas el-
ler för att förhållandena annars var sådana att parkeringsvaktens kan ha misstagit sig."²⁸

Två justitieråd var skiljaktiga och anförde i den aktuella frågan:

"I en sådan summarisk process som lagen om felparkeringsavgift föreskriver får en sådan anteckning tas för god, om inte den avgiftsskyldige lämnar en redogörelse för omständigheterna vid parkering-
en eller företer någon form av bevisning som medför att invändningen mot den påförda avgiften framstår som så trovärdig att den inte kan lämnas utan avseende."²⁹

I NJA 2002 s 133 meddelade Högsta domstolen prövningstillstånd i hovrätten för ett mål om privaträttslig parkering. Den påstådda överträdelsen var att fordonet stått uppställd på en handikapplats, medan bilisten gjorde gällande att han parkerat på den avgiftsfria platsen närmast bredvid handikapplatsen. I målet fanns å ena sidan parkeringsvaktens uppgifter om hur han brukade förfara och kon-
trollavgiftsfakturan samt å andra sidan dels en utsaga under sanningförsäkran och dels ett vittnesmål om att bilen inte stått upp-
ställd som parkeringsbolaget gjort gällande. Tingsrätten biföll par-
keringsbolagets talan och hovrätten meddelade inte prövningstil-
stånd. Högsta domstolen uttalade:

²⁸ NJA 2001 s 889, på s 891-892. HD avgjorde inte ärendet slutligt utan återförvisade detta till hovrätten med hänvisning till att bilisten haft giltig ursäkt att först i hov-
rätten åberopa vittnesbevisning.

²⁹ NJA 2001 s 889, på s 894.

"När TR:ns dom överklagades av A. J. och HovR:n skulle bedöma om tillstånd till målets prövning där skulle meddelas var situationen den inte ovanliga i mål av denna typ att den utredning som förelåg i första hand utgjordes av dels ett vittnesmål av den som rapporterat den aktuella överträdelsen men som i saken kan uttala sig endast om vilka rutiner som brukar följas, dels en utsaga av den som påstås an-
svara för överträdelsen men som gör gällande att han inte begått denna. I förevarande mål tillkom ett vittnesmål av en person som varit med vid tillfället. Vad hon sagt i sitt vittnesmål framgår visser-
ligen inte av handlingarna i målet, men av uppgifter som hon läm-
nat i målet före huvudförhandlingen i TR:n kan den slutsatsen dras att hon sannolikt bekräftat A. J:s berättelse. [...] I förevarande mål var bevisläget sådant att det mot varandra stod å ena sidan – utan egentlig stödjande bevisning – parkeringsvaktens uppgifter om hur han brukade förfara samt å andra sidan dels en utsaga under sanningförsäkran, dels ett vittnesmål. Att i den situationen och i avsaknad av redovisning från TR:n av hur denna värderat A. J:s och A-a J:s uppgifter anse att det inte fanns utrymme för tvivel om rik-
tigheten i TR:ns dom kan knappast anses befogat."³⁰

5.2 Allmänna utgångspunkter

Av de ovan refererade rättsfallen skall noteras att NJA 1973 s 289 är straffrättsligt och att NJA 2001 s 889 avser offentligrättslig parkering. Det finns därför anledning att, utöver de vanliga frågorna om vari prejudikatvärdet egentligen ligger samt prejudikatets räckvidd i allmänhet, överväga vilken relevans fallen har för den privaträttsliga parkeringen.

I 2001 års rättsfall hänvisar majoriteten till att bevisvärdet gällde i "ärende av nu aktuellt slag", medan dissidenterna talar om en "summarisk process som lagen om felparkeringsavgift föreskriver". Om denna markering syftar på att HD:s bevisvärdering grundas på det begränsade värdet i det omtvistade föremålet, torde de bevisrättsliga principerna som HD uttrycker vara lika relevanta för mål om kontrollavgift. Om ärende av nu aktuellt slag avser detsamma som dissidenterna anger, ärenden om felparkering, kan bedömningen i bevisfrågor inte rakt av överföras till mål om privaträttslig parkering.

³⁰ NJA 2002 s 133, på s 135-136.

Avsikten när lagen om kontrollavgift vid olovlig parkering tillkom var att göra denna lik regleringen av den offentligrättsliga parkeringen. Vad som framhölls som den huvudsakliga olikheten var att felparkeringsavgiften, till skillnad från kontrollavgiften, var direkt indrivningsbar.³¹ En annan väsentlig skillnad är att domstolsprövningen av en kontrollavgift är ett tvistemål där rättegångsbalkens rättegångskostnadsregler är tillämpliga. En enskild part som vinner målet har rätt till ersättning av motparten för rättegångskostnader – om än begränsat på grund av reglerna om FT-mål i 18 kap 8 a § rättegångsbalken. Den som får betalningsansvaret för en felparkeringsavgift undanröjd kan inte få ersättning för några rättegångskostnader – inte ens för ersättning till vittnen. En tredje aspekt är att den privaträttsliga parkeringen trots allt grundas på ett avtal (för det fall det inte är frågan om överträdelse av ett parkeringsförbud), även om överträdelsen är lagsanktionerad – medan den offentligrättsliga parkeringen är författningsreglerad. En överträdelse avser således lag respektive avtalsförpliktelse. Vidare är det särskilt författningsreglerat vem som får utfärda en felparkeringsavgift.

Förarbetena ger ett intryck av en något olika grundsyn på den offentligrättsliga parkeringen och den privaträttsliga – krasst uttryckt att det skall vara svårare för en bilist att kunna undgå att betala en felparkeringsavgift än en kontrollavgift. Som exempel kan nämnas ett uttalande i propositionen till lagen om kontrollavgift beträffande de eftergift:

"Domstolspraxis när det gäller befrielse från felparkeringsavgifter är, som framgått av redogörelsen för remissyttrandena, mycket sträng. Det finns enligt min mening utrymme för en något mildare ordning beträffande kontrollavgifterna. Detta gäller ju mer sällan förordanden som direkt äventyrar trafiksäkerheten eller hindrar framkomlighet."³²

Enligt min mening är skillnaderna mellan de två lagstiftningsprodukterna så stora att en bevisrättslig princip på det ena området inte okritiskt kan flyttas över till det andra. Avgörande blir i stället

³¹ Utredningen återgiven i prop 1983/84:104, se s 49. Se även departementschefen, s 13-14.

³² Prop 1983/84:104 s 21.

frågan om vilka ändamålsskäl som kan göra sig gällande vid frågor om bevisbördans placering och beviskravets höjd i olika frågor.

6. Bevisfrågor i några typsituationer

I detta kapitel skall jag beröra bevisbördans placering, bevisvärdering och i viss mån återopsörda i situationer som mera frekvent kan uppkomma i mål om olovlig parkering.

6.1 Vilka villkor gäller för parkeringen?

Enligt 1 § i lagen om kontrollavgift får en markägare under de förutsättningar som anges i lagen ta ut kontrollavgift om ett fordon parkerats i strid med förbud eller villkor som han har beslutat.

En inte ovanlig situation är att parkeringsbolaget och bilisten är oeniga antingen om vilka villkor som gällt för den aktuella parkeringen eller vad ett förbud egentligen inneburit. Som tidigare anförts gäller alltså att parkeringen är ett avtal som ingås genom konkludent handlande. Tidigare behövde avtalet även innehålla villkoren om kontrollavgift, men genom lagen om kontrollavgift är detta inte längre erforderligt. Övriga villkor för parkeringen måste dock fortfarande accepteras av bilisten.³³ Det vanliga är att detta

³³ Annan uppfattning i SOU 2006:109, s 140: "Avgift skall utgå när parkering sker i strid mot markägarens bestämmelser, oavsett om bilisten kan anses ha accepterat dessa eller inte." Som framgår delar jag inte utredningens beskrivning av gällande rätt i frågan. Kontrollavgiften är i och för sig en märklig hybrid. Den utgör ett slags offentligrättsligt substitut till ett överenskommet avtalsvite, och kontrollavgift för överträdelse av förbud är inte avtalsrättsligt grundat. Om parkering däremot sker gör bilisten detta med stöd av ett avtal med markägaren. Denna parkering får endast göras i enlighet med uppställda villkor, det vill säga i enlighet med villkoren i ett ingångent avtal. Överträdelsen av villkoren sanktioneras med kontrollavgift. Det skulle vara främmande att i ett civilrättsligt förhållande sanktionera överträdelse av ensidigt uppställda villkor, eller "bestämmelser" som utredningen kallar dem, vilka inte kan anses ha accepterats av motparten. En annan sak är att en bilist kan acceptera avtalsvillkor som denne inte aktivt tagit del av på grund av att bilisten inte studerat skyltningen – detta skiljer sig dock knappast från vad som gäller för andra standardavtal (konsumenter torde ofta skriva under avtal utan att ha gått igenom standardvillkoren).

görs genom konkludent handlande i och med parkeringen. Villkoren framgår då främst av skyltningen på platsen.³⁴

I praktiken handlar frågan om vilka villkor som gäller om inkomporering av standardavtal, låt vara att detta sker på ett lite annorlunda sätt än vad som annars är brukligt. Härvid får man således skilja på två frågor: för det första, vilka villkor har egentligen avtalats mellan parterna – vilket ofta i huvudsak blir en bevisfråga;³⁵ och för det andra, hur skall avtalet tolkas – vilket är en rättsfråga. I det senare fallet kan det även bli aktuellt att fylla ut parternas avtal.

För att ta ett exempel. En bilist har parkerat på en parkeringsplats där parkeringsbolaget menar att villkoret "Parkerings 3 timmar p-skiva" gäller. Första frågan blir då om villkoret gäller mellan parterna. Finns det en skyltning som tydligt anger detta och bilen ställt bilen på en sådan parkeringsplats måste i normalfallet villkoret anses vara avtalat mellan parterna.³⁶ Vi tänker oss att parkeringsbolaget kräver kontrollavgift för att p-skivan vid en kontroll klockan 15 visar klockan 9, det vill säga anspråket grundas på att parkering antingen skett för lång tid eller på att p-skivan varit felaktigt inställd. Är båda dessa grunder relevanta? Att parkering inte får ske mer än tre timmar torde tydligt framgå av villkoret "3 timmar", men kan av villkoret "p-skiva" utläsas att p-skivan måste ställas in på ankomsttiden? Därvid måste man hålla isär två frågor – om parkeringsbolaget menar att detta framgår av villkoret p-skiva är det fråga om tolkning eller utfyllnad av parternas avtal; om parkeringsbolaget menar att till exempel en text på baksidan av en p-skiva som bolaget tillhandahåller anger detta krav är det i stället en bevis- och rättsfråga om ett avtal med det villkoret ingåtts eller inte. Det kan också tänkas att påståendet är att en sådan innebörd skulle följa av sedvänja eller handelsbruk.

Generellt anses relativt höga krav böra ställas på tydlighet i själva villkoren för att ett standardavtal skall kunna ingås genom konkludent handlande.

³⁴ Vid parkeringsavtal för längre tid till exempel i parkeringsgarage är det fullt tänkbart att det finns ett skriftligt avtal mellan parterna – se till exempel rättsfallet RH 30:80. Avtalet kan då även reglera sanktionerna vid avtalsbrott.

³⁵ Naturligtvis är det även en rättsfråga om ett visst bevisat handlande konstituerar en accept eller om ett visst handlande innebär att ett standardavtal inkorporeras.

³⁶ Se även tydlighetskravet avseende skyltningen i 3 § lagen om kontrollavgift vid olovlig parkering, vilket behandlas nedan.

dent handlande. I rättsfallet NJA 1981 s 323 gällde frågan privaträttslig parkering som skedde före införandet om lagen om kontrollavgift vid olovlig parkering. Kärnan krävde en extra avgift motsvarande kontrollavgift för att parkeringsavgift inte erlagts. Mot kravet på betalning invände bilisten att bilen inte parkerats utan enbart stått uppställd på en parkeringsplats för lastning och lossning av gods, varför skyldighet inte fanns att betala parkeringsavgift. Högsta domstolen uttalade:

"För att ett avtal av visst innehåll skall anses ingånget på detta sätt, genom en persons faktiska handlande, bör det emellertid krävas, att de anslagna avtalsvillkoren är så tydligt utformade att de inte rimligen kan missförstås."³⁷

HD fann vidare att det inte med tydlighet framgick av skylten att det användas begreppet 'parkering' omfattande varje uppställning av fordon inom området eller varje utnyttjande av en markerad plats. I stället fylldes avtalet ut med den innebörd som parkering hade i vägtrafikungörelsen – att till parkering inte hänfördes uppställning under kortare tid för på- och avlastning av gods.³⁸

Ett liknande synsätt finns även i förarbetena till lagen om kontrollavgift vid olovlig parkering. I utredningen anges:

"Utredningen vill emellertid peka på att vissa förekommande skyltar som t. ex. Besöksplats, För sjukhusets personal etc. inte tillräckligt tydligt anger att det är fråga om förbud för andra att parkera. De bör därför inte godtas i detta sammanhang."³⁹

I hovrättsfallet RH 30:80 hade bilplats i garage upplåtits genom ett skriftligt avtal. Parkeringsbolaget satte därefter upp en skylt med ytterligare villkor. Hovrätten för västra Sverige fann att en bilist som parkerade i garaget inte kunde anses ha underkastat sig andra bestämmelser än de som stadgades i det skriftliga avtalet.

Parkeringsbolaget torde vara en näringsidkare, och bilister i många fall fysiska personer som handlat huvudsakligen för ändamål som faller utanför näringsverksamhet. Eftersom villkoren i parker-

³⁷ NJA 1981 s 323, på s 326.

³⁸ Se även Hovrätten över Skåne och Blekinge, mål nr FT 567-02, dom 2003-05-28 beträffande tillfällig uppställning.

³⁹ Återgivet i proposition 1983/84:104, s 50. Uttalandet och TSVFS:32 kan knappast anses vara förenliga med varandra.

ingsavtal närmast undantagslöst inte varit föremål för individuell förhandling, skall ett villkor tolkas till konsumentens förmån om villkoret är oklart, i enlighet med den så kallade oklarhetsregeln i 10 § lag om avtalsvillkor i konsumentförhållanden. Det är parkeringsbolaget som enligt 12 § samma lag har bevisbördan för att ett villkor varit föremål för individuell förhandling – om detta någon gång skulle påstås.

Ett parkeringsbolag som kräver kontrollavgift har åberopsbördan för vilken överträdelse av parkeringsvillkor eller parkeringsförbud som påstås, detta är ju själva grunden för bolagets talan. Därigenom måste även följa att det är parkeringsbolaget som har den grundläggande åberopsbördan och bevisbördan för vilka avtal som ingåtts. Om det i ett mål inte kunnat utredas vilka villkor i relevant avseende som gällt för platsen, måste detta falla tillbaka på parkeringsbolaget. Vardera parten torde också ha åberopsbördan och bevisbördan för de omständigheter som parten anför skall ligga till grund för en domstols rättsliga bedömning av hur ett avtal skall tolkas.

6.2 Har parkering skett i strid med villkoren?

Om villkoren för parkeringen kunnat fastställas blir nästa fråga om parkering skett i strid med villkoren. Som exempel kan nämnas att om det är utrett att avtalet stadgar att biljetten skall placeras väl synlig innanför framrutan, förekommer det inte sällan tvist om huruvida biljetten placerats korrekt eller inte. Härvidlag har domstolen i huvudsak att värdera bevisning.

Om NJA 2001 s 889 skulle tillämpas rakt av även i fråga om privaträttslig parkering skulle detta innebära att parkeringsbolaget har bevisbördan för överträdelsen, men att kontrollavgiftsfakturan skall tilläggas ett starkt bevisvärde.⁴⁰

⁴⁰ Svea hovrätt har i mål FT 8701-04 (dom 2005-11-09, en ledamot skiljaktig) uttalat att anteckning på kontrollavgiftsavi normalt sett skall tillmätas ett starkt bevisvärde, i detta fall avseende frågan om en bil stått parkerad på en reserverad plats eller inte. I RH 2005:75 tillämpades principerna i NJA 2001 s 889 i ett mål om kontrollavgift: "Den bevisning som H.F. har åberopat hänför sig uteslutande till var han själv har befunnit sig vid den i målet aktuella tidpunkten. Han har däremot inte åberopat någon bevisning för att bilen vid denna tidpunkt befunnit sig på den plats som han gjort gällande. Den betalningsanmaning som bolaget har åberopat måste i detta läge

Enligt Heuman⁴¹ är Högsta domstolens ställningstagande ett uttryck för bevisräkningsteorin. Heuman menar att skriftliga anteckningar om iakttagelser i nära anslutning till en händelse i syfte att använda dokumentationen vid en framtida tvist inte med nödvändighet gör bevisningen tillförlitlig. Observationerna behöver inte vara tillförlitliga och vissa saker kan ha missats. Om noggranna instruktioner utarbetats och det finns garantier för att dessa verkligen följts finns det dock skäl att förlita sig på dokumentationen. Heuman anför att HD:s domskäl inte skall tolkas så att blotta anteckningen tillmätts stor betydelse, utan resonemanget bygger på förutsättningen att parkeringsvakter fått noggranna instruktioner att se efter biljetter. Han menar vidare, apropå noteringar i allmänhet, att om en undersökning uppdragits åt en anställd eller av part anlita expert finns en risk för att undersökningen inte gjorts opartiskt och rättvisande utan att anteckningen ger en tillrättalagd bild.

Även om parkeringsvakter i allmänhet inte har ett direkt personligt intresse av att utfärda felaktiga kontrollavgifter, måste i bevisvärderingen ändå beaktas att parkeringsvakten är anställd av parkeringsbolaget och att parkeringsvakten i förhållande till arbetsgivaren kan ha vissa lojalitetskänslor. Parkeringsbolaget har ett ekonomiskt intresse i saken. Vidare vore det naivt att tro att parkeringsvakter aldrig slarvar och att de vid varje given tidpunkt följer givna rutiner och instruktioner. En domstol bör inte inta en okritisk inställning till de uppgifter som lämnas.

Trots denna reservation finns det anledning att tillmäta även en kontrollavgiftsfaktura, inte bara en parkeringsanmärkning, bevisvärde – om det på denna antecknats till exempel att biljett saknats eller att p-skivan varit inställd på viss tid. Frågan är hur starkt bevisvärdet är. Om någon motbevisning inte finns måste kontrollav-

tillerkännas sådant bevisvärde att parkeringsöverträdelsen – trots H.F:s invändning – är styrkt (jfr NJA 2001 s. 889). "Det är enligt min mening just i fråga om en överträdelse skett eller inte som kontrollavgiftsfakturan kan tillmätas ett starkare bevisvärde. Anteckningarna på denna säger inget om vilka avtalsvillkor som gällt på platsen och ger heller inget närmare stöd för den rättsliga bedömningen om skyltningen varit tydlig, se vidare nedan. Det är dessutom enligt min mening felaktigt att hävda att Högsta domstolen angivit att det föreligger en presumption för att anmärkningen eller kontrollavgiftsfakturan är korrekt.

⁴¹ Heuman s 192-193.

giftsfakturan anses vara tillräcklig bevisning såvida det inte finns någon särskild anledning att ifrågasätta denna. En kontrollavgiftsfaktura torde vara tillräckligt för att skapa en så kallad falsk bevisbörda för bilisten att prestera motbevisning. HD uttalar endast att "ett påstående om motsatsen av fordonets ägare" inte är tillräckligt vid offentligrättslig parkering. Det skall påpekas att uttalandet görs mot bakgrund av hovrättens bevisvärdering – där kontrollavgiftsfakturan hade bedömts som otillräcklig bevisning trots att någon motbevisning inte presenterats, det vill säga det hade inte ens varit fråga om partsförhör utan bara påståenden i sak under skriftlig handläggning. Det kan därför inte uteslutas att redan ett partsförhör under sanningsförsäkringen skulle kunna vara tillräckligt som motbevisning mot en kontrollavgiftsfaktura – så länge de uppgifter som lämnas framstår som trovärdiga och tillförlitliga. Det borde gälla åtminstone om det finns någon stödbevisning. I vart fall har HD inte tagit ställning för motsatsen.

I NJA 1991 s 625 uttalar att en bevisbörda inte får göra att ett svar blir illusoriskt i strid med lagstiftarens syfte. Heuman har tagit detta och andra uttalanden till intäkt för att kraven på en partsbevisning inte får ställas högre än att parten har rimliga möjligheter att fullgöra sin bevisskyldighet.⁴² Ett parkeringsbolag har onkeligen anledning att ha rutiner för att systematiskt kunna säkra bevisning om olovlig parkering – inte bara genom kontrollavgiftsfakturer utan även genom foton med mera.

Bilister kan inte på motsvarande sätt förväntas att vid varje enskild parkering säkra bevisning om att parkeringen sker i enlighet med villkoren. Möjligheterna att säkra sådan bevisning i efterhand när bilisten upptäcker en kontrollavgiftsfaktura på rutan är förhållandevis små. Ett foto taget vid den aktuella tidpunkten eller en vittnesuppgift om att en biljett ligger väl synlig i rutan, från någon annan person som varit på platsen men inte närmare noterat när bilisten återvände till bilen, visar inte att biljetten inte lagts dit i efterhand. Mot denna bakgrund är det i enlighet med bevisningsrings teorin lämpligt att bevisbördan med viss tyngd åligger parkeringsbolaget och att det inte skall krävas mera omfattande bevisning

⁴² Heuman s 499.

från bilisten för att uppfylla den falska bevisbörda som anteckningar på en kontrollavgiftsfaktura utgör.

Parkeringsbolagets bevisning kompletteras inte sällan av förhör med den aktuella parkeringsvakten, vilken inte minns den enskilda händelsen men berättar om vilka rutiner som gäller och att han eller hon brukar följa dessa.⁴³ Interna rutiner hos ett företag kan utgöra grunden för en ursprungssannolikhet, vilket i vissa fall kan tänkas flytta över bevisbördan till motparten. Heuman konstaterar att det ofta förutsätter att instruktionerna är klara och att personen fått erforderlig utbildning.⁴⁴ Enligt min mening borde därtill läggas ett krav på någon form av kvalitetssäkring och rutin för att minimera eller i vart fall upptäcka fel orsakade av till exempel slarv samt att det sker en funktionell kontroll av att rutinerna verkligen följs.

Om alla dessa förutsättningar är uppfyllda skulle det kunna skapa en ursprungssannolikhet för att noteringarna på kontrollavgiftsfakturan är korrekta. Kontrollavgiftsfakturans uppgift, till exempel om att biljett inte varit synlig, tillsammans med en visad ursprungssannolikhet, skulle vara tillräckligt för att parkeringsbolaget på nytt skulle kunna flytta över en falsk bevisbörda till bilisten. Denne skulle då (utifrån det valda exemplet) antingen få prestera motbevisning om att biljetten varit väl synlig och/eller om att parkeringsbolagets rutiner inte följts i det enskilda fallet. Härvid är det tveksamt om ens en trovärdig utsaga i ett partsförhör skulle vara tillräckligt, utan det skulle vanligen erfordras någon stödbevisning för att bilisten skulle uppfylla denna falska bevisbörda.

Sammanfattningsvis är det parkeringsbolaget som har bevisbördan för att bilisten överträtt parkeringsvillkoren eller ett parkeringsförbud. En kontrollavgiftsfaktura är dock i normalfallet tillräckligt för att flytta över en falsk bevisbörda till bilisten. Enligt min mening torde denna falska bevisbörda på nytt flyttas över till parkeringsbolaget genom ett trovärdigt vittnesförhör eller parts-

⁴³ Av NJA 1973 s 289 brukar anses följa att parkeringsvaktens vittnesmål skall tillräkännas bevisvärde även om denne inte minns den enskilda händelsen. Så måste rimligen vara fallet avseende en beskrivning av de rutiner som brukar följas – det är dock inte detsamma som att rutinerna verkligen följts och att alla felkällor varit uteslutna i det enskilda fallet.

⁴⁴ Heuman s 441. Jämför även det ovan refererade hovrättsfallet SvJT 1978 rf s 23.

förhör med en rimlig förklaring till varför det inte skett någon överträdelse av villkoren. Om parkeringsbolaget för bevisning om bolagets rutiner med klara instruktioner, ändamålsenligt utbildad personal och rutiner för att minimera och upptäcka fel samt ett kontrollsystem för att rutinerna verkligen följs och dessa uppgifter i sig är trovärdiga borde det i många fall vara tillräckligt – så länge rutiner och kontroller tar sikte på den konkreta användning som görs i det aktuella målet. Bilisten skulle efter att den falska bevisbörden på nytt flyttats över i sådant fall ha att presentera någon ytterligare bevisning än ett förhör med sig själv. Vari denna skulle bestå beror så klart på vad frågan gäller.

Denna skiss över hur bevisbörden flyttas är så klart beroende av vad frågan i det aktuella målet gäller och vilken tillförlitlighet och trovärdighet som kan tillmätas den bevisning som presenteras.

6.3 *Avtalsrättsliga invändningar i övrigt*

Eftersom parkeringen innebär att ett avtal ingås kan, utöver frågan vilka villkor som avtalats, även andra avtalsrättsliga invändningar göras. Invändningar om tvång, svek och ocker torde vara ytterst ovanliga. Jämkning av oskäliga avtalsvillkor var aktuellt vid något tillfälle före tillkomsten av lagen om kontrollavgift vid olovlig parkering,⁴⁵ men får anses ha liten betydelse eftersom samma skäl i de allra flesta fall torde kunna utgöra grund för eftergift.⁴⁶ Bilisten har, med den begränsning som berörs i nästa stycke, åberopsbörden för eventuell ogiltighet. Invändningarna kan vara av olika slag, men utgångspunkten är rimligen att bilisten har bevisbörden för de skäl som anförs för ogiltighet eller jämkning.

Undantaget från bilistens åberopsbörda är om ett avtalsvillkor skulle vara oskäligt enligt Rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäliga villkor i konsumentavtal. Domstolarna har enligt EG-domstolens praxis en skyldighet att även utan åberopande av part pröva om avtalsvillkor i avtal mellan näringsidkare och kon-

⁴⁵ Se till exempel RH 1988:110 och prop 1983/84:104 s 41.

⁴⁶ Eftergift tar sikte på omständigheterna i samband med parkeringen. Tillämpningsområdet för 36 § avtalslagen är vidare, bland annat kan avtalsinnehållet, senare inträffade förhållanden och omständigheterna i övrigt beaktas – vilket någon gång skulle kunna vara av betydelse.

sument vilket inte varit föremål för individuell förhandling, är oskäligt i direktivets mening.⁴⁷ Detta måste även gälla avtal om privaträttslig parkering.

6.4 *Partsförhållandet*

Talan om kontrollavgift kan riktas dels mot fordonets förare och dels mot dess ägare (7 § lagen om kontrollavgift vid olovlig parkering). Med fordonets ägare avses den som vid parkeringstidpunkten varit registrerad ägare av fordonet.⁴⁸ Ägaren ansvarar dock inte om omständigheterna gör det sannolikt att fordonet fränhånts honom eller henne genom brott.

Markägaren eller parkeringsbolaget har bevisbörden för att svaranden är rätt ägare eller förare. Med hänsyn till bevisituationen förs talan vanligen mot ägaren. För det fall svaranden bestrider att han varit ägare i lagens mening vid tidpunkten för parkeringen får parkeringsbolaget föra bevisning om det, till exempel genom ett registerutdrag.

Ägaren kan tänkas åberopa att fordonet fränhånts honom eller henne genom brott och att han eller hon därför inte skall betala kontrollavgiften. Ägaren har åberopsbörden för detta och är rimligen också den som har bevisbörden eftersom ägaren lättare kan säkra bevisning om att fordonet fränhånts denne genom brott, än parkeringsbolaget skulle ha att visa att så inte varit fallet. Lagtextens utformning tyder också på att detta varit avsikten. Av lagtexten framgår att beviskravet är sänkt till ”gör det sannolikt”.

Enligt 1 § får kontrollavgift tas ut av markägare.⁴⁹ Enligt 2 § jämföras med markägare den som har rätt att förfoga över marken ge-

⁴⁷ EG-domstolens dom 2006-10-26 i mål C-168/05. Domstolen uttalade: ”Det allmän-
intresse som ligger till grund för direktivets skydd för konsumenterna är av sådan art
och omfattning att det dessutom är motiverat att lägga de nationella domstolarna
en skyldighet att ex officio pröva huruvida ett avtalsvillkor är oskäligt och därige-
nom kompensera för obalansen mellan konsumenter och näringsidkare.”

⁴⁸ Svea hovrätt har funnit att den som under längre tid än ett år (och på bestämd tid)
lesar fordon är betalningsskyldig för kontrollavgifter, eftersom denne är registrerad
i vägtrafikregistret i egenskap av innehavare. Se Svea hovrätt, mål nr FT 1118-02, dom
2004-06-30.

⁴⁹ Det torde sällan ifrågasättas vem som är markägare – skulle så vara fallet har den
som påstår sig ha rätt att ta ut kontrolluppgift bevisbörden för detta.

nom att upplåta eller förbjuda parkering, till exempel ett parkeringsbolag som arrenderar marken för att upplåta för parkering. Ett annat alternativ är att markägaren är den som upplåter parkering men har uppdragit åt annan att utföra övervakningen. Så länge endast övervakningen uppdragits åt annan är det markägaren som har rätt att upplåta eller förbjuda parkering. Det är naturligtvis också möjligt att markägaren eller arrendatorn överlåter sin fordran på kontrollavgift till ett inkassobolag, parkeringsbolag eller annan. Därvid gäller vanliga regler för cession.

Det förekommer inte så sällan att bilister gör invändning om att parkeringsbolaget saknar rätt att ta ut kontrollavgift. Invändningen tar inte, i vart fall inte i typfallet, sikte på frågan om det finns en giltig fordran i sig. Frågan är i stället vem som har rätt att uppbära denna, det vill säga om anspråken på ett eller annat sätt övergått från markägaren till parkeringsbolaget – antingen genom att rätten att förfoga över markområdet för att upplåta till parkering överlåts, eller att en fordran på kontrollavgift överlåts. Det är borgenären som måste bevisa sin rätt att uppbära betalning för en fordran. Att detta även gäller fordran på kontrollavgift framgår av hovrättsfallet RH 1996:78. Göta hovrätt uttalade:

"En svarande i ett tvistemål har ett befogat intresse av att det är rätt borgenär som är hans motpart i rättegången och att han med befriande verkan kan betala enligt en dom som går honom emot. I ett fall som det förevarande, när talan inte förs av markägaren, måste parkeringsbolaget vara berett att styrka sin fordran, om den sätts i fråga av bilägaren och invändningen inte kan lämnas utan avseende. Enbart det förhållandet att parkeringsbolaget har fått sätta upp sina skyltar och uppträder gentemot bilisterna som om bolaget hade övertagit markägarens befogenheter, räcker enligt hovrättens mening inte. Bevisning om att markägarens rättigheter har övertagits av parkeringsbolaget behöver inte nödvändigtvis föras genom att avtalet med markägaren ges in. Det räcker med att överlåtelserna sådan dokumenteras i annan form, exempelvis genom ett intyg av markägaren."⁵⁰

⁵⁰ RH 1996:78, referatsamlingen s 213.

Bevisning om rätten att uppbära fordran kan ske på olika sätt, och enligt hovrätten är således ett markägarintyg tillräckligt.⁵¹ Det är i så fall viktigt att intyget klargör partens rätt i de avseenden som är relevanta för bilistens invändning. Anger intyget att parkeringsbolaget har en rätt att bedriva övervakning är detta inte detsamma som att bolaget också har rätt att uppbära betalning.⁵²

6.5 Kontrollavgiftens storlek

Kontrollavgiften får inte överstiga motsvarande felparkeringsavgift i kommunen, enligt 4 § lagen om kontrollavgift vid olovlig parkering. För det fall bilisten gör invändning om att den uttagna kontrollavgiften är för hög (bilisten har åberopsbördan) måste det allmogas parkeringsbolaget att styrka att avgiften inte överstiger felparkeringsavgiften. Hur hög felparkeringsavgiften är kan inte anses utgöra ett notoriskt faktum.

6.6 Tydlighet i skyltning och villkor

Enligt 3 § lagen om kontrollavgift vid olovlig parkering får kontrollavgift tas ut endast om parkeringsförbudet eller parkeringsvillkoren tydligt har tillkännagetts genom skyltning på platsen. Skyltningen skall utföras med vägmärken. I Vägverkets föreskrifter TSVFS 1984:32 finns närmare föreskrifter som skall följas av markägaren, bland annat beträffande tilläggstavlor.

Utredningen anförde att rätt att ta ut kontrollavgift endast skulle finnas om den som parkerat sitt fordon blivit upplyst om vilka villkor som gällde och om detta skett på ett sätt som var begripligt. Det kunde på vissa platser vara oklart om bilisten fick parkera eller inte och denne skulle inte drabbas av kontrollavgift enbart av den anledningen att han parkerat på ett ställe där sådan rätt inte fanns.

⁵¹ Se även utredningen, återgiven i prop 1983/84:104 s 69 – lagtexten ändrades dock jämfört med utredningens förslag. Att ett markägarintyg i och för sig normalt sett får accepteras som tillräcklig bevisning för överlåtelse av rätten att uppbära kontrollavgift, är inte detsamma som att det är uteslutet att bilisten med stöd av editionsreglerna i 38 kap 2 § rättegångsbalken kan begära att få del av avtalet om det kan antas äga betydelse som bevis.

⁵² Jämför dock utredningens förslag beträffande förvaltare, se prop 1983/84:104 s 69, även Eriksson s 39: "Med markägare likställs i lagen alla som har rätt att förfoga över marken genom att upplåta eller förbjuda parkering där."

Förbud skulle tydligt utmärkas med skylt och eventuella villkor för parkering anslås på ett för föraren synligt sätt. Enhetliga och tydliga skyltar skulle underlätta för bilisterna att följa bestämmelserna och underlätta för övervakarna att fullgöra sin uppgift. Endast skyltar som överensstämde med Trafiksäkerhetsverkets föreskrifter skulle medföra rätt att ta ut kontrollavgift.⁵³ I propositionen biträdes des utredningens förslag.⁵⁴

Regleringen får förstås så att det avgörande inte är om den enskilde bilisten förstått villkor respektive förbud enligt skyltningen,⁵⁵ utan om denna objektivt sett är tydlig. En prövning enligt bestämmelsen får anses innehålla två led. Den första frågan är utredningen om hur skyltningen sett ut på platsen, den andra frågan är om denna skyltning varit tydlig.⁵⁶

Åberopsbördan för otydlig skyltning torde åligga bilisten, det vill säga parkeringsbolaget behöver inte åberopa att skyltningen utförts med vägmärken och varit tydlig. Om en användning om otydlig skyltning görs åligger det enligt min mening parkeringsbolaget att redogöra för skyltningen på platsen. Ur bevisäkringssynpunkt har båda parter likvärdiga möjligheter att föra bevisning om skyltningens utseende. Eftersom parkeringsbolaget uppfört eller låtit uppföra skyltarna för att uppfylla lagkrav på vägmärken och tydlighet, vilka är förutsättningar för den fordran bolaget gör gällande, finns det anledning att eventuell osäkerhet beträffande hur skyltningen sett ut skall gå ut över bolaget. Min uppfattning är därför att bevisbördan för hur skyltningen sett ut skall åligga parkeringsbolaget.

Om denna skyltning är tydlig och utförts med vägmärken eller inte är en rättsfråga varom parterna inte behöver föra bevisning.

På kontrollavgiftsfakturer finns ofta en ruta där parkeringsvakten kan markera med ett kryss att denne kontrollerat skyltningen

på platsen. Normalt sett kan en sådan notering inte ha något större bevisvärde. Noteringen säger inget om hur skyltningen sett ut, till exempel var en viss skylt varit placerad – och parkeringsvaktens personliga bedömning av rättsfrågan om lagens krav på tydlighet är uppfyllt eller inte får anses vara av mindre betydelse. Vad en markering kan indikera är att parkeringsvakten inte observerat att skyltar varit översnöade, vält eller felaktigt vridna. Kontrollavgiftsfakturans bevisvärde måste, även beträffande frågor avseende vält eller översnöade skyltar, anses vara lägre än till exempel beträffande frågan om en biljett varit väl synlig.

6.7 Grund för eftergift

I 10 § lagen om kontrollavgift vid olovlig parkering anges att kontrollavgift inte får tas ut om det med hänsyn till omständigheterna i samband med den olovliga parkeringen skulle framstå som uppenbart oskäligt att ta ut kontrollavgift.⁵⁷ Av förarbetena kan utläsas att bedömningen skall vara restriktiv, dock något mildare än enligt lagen om felparkeringsavgift.⁵⁸ Utredningen hade föreslagit relativt stora möjligheter till eftergift, men i propositionen uttalandes:

"Det är orimligt att kräva att samtliga parkeringsvillkor alltid uppfylls eller att parkeringsförbud i alla situationer respekteras. [...] Dock bör det krävas mer än att försumligheten är ursäktlig för att markägaren inte skall ha rätt att ta ut kontrollavgift. Enligt min mening bör avgift inte få tas ut om försummelsen berott av någon oförutsebar omständighet av mer än bagatellartad natur. Liksom utredningen anser jag att egen eller en nära anhörigs sjukdom är en sådan omständighet. Också andra situationer som den ansvarige inte kan påverka själv bör kunna vara skäl nog. Däremot anser jag till skillnad mot utredningen inte att den som glömt att förete parkeringstillstånd utan vidare bör undgå avgift. I övrigt delar jag upp-

⁵³ För bedömning av om skäl för eftergift förelägg se RH 1998:78 och RH 31:85. Även Hovrätten för västra Sverige dom 2003-II-06 i mål FT 2427-03. Se allmänt Eriksson s 394-396.

⁵⁴ Enligt praxis finns en sådan ytterst begränsad möjlighet till eftergift i domstol, se not 10 ovan.

⁵⁵ Se prop 1983/84:104 s 50 och 69.

⁵⁶ Prop 1983/84:104 s 17 och 39-40, även lagrådet s 33-34. Däremot diskuterades möjligheten att delegera normgivning.

⁵⁷ Om bilisten förstått villkoren eller inte är en fråga som får avgöras utifrån ett avtalsrättsligt resonemang. Vid överträdelse av villkor kan bilistens invändning således ta sikte på såväl frågan om vad som avtalats mellan parterna som om skyltningens varit tydlig. Vid överträdelse av ett förbud blir endast prövningen om skyltningens tydlighet relevant.

⁵⁸ Ett exempel på en sådan prövning, vilken utföll till bilistens fördel, är Svea hovrätts dom 2005-12-02 i mål FT 6661-04.

fattningen att den ansvarige – om möjligt – bör förete någon form av bevis om anledningen till sin försummelse.⁵⁹

Förslaget i lagrådsremissen var att kontrollavgift inte skulle utgå om det med hänsyn till omständigheterna i samband med den olovliga parkeringen förelåg särskilda skäl. Lagrådet anförde att regleringen var ägnad att väcka vissa betänkligheter och uppmuntra till mer eller mindre obefogade invändningar som skulle innebära en ökad belastning på domstolarna.

"Med hänsyn till det anförda anser lagrådet tillrädligt att, om en regel av detta slag anses behövlig, denna utformas mera restriktivt än enligt det remitterade förslaget. I så fall kunde som villkor för att avgift inte skall utgå uppställas exempelvis att ett utkrävande av avgiften med hänsyn till omständigheterna vid parkeringen framstår som uppenbart obilligt. Med en sådan formulering av regeln skulle denna komma att omfatta de mest ömmande fallen av den art, som departementschefen i remissprotokollet anför som exempel på när regeln bör tillämpas."⁶⁰

Departementschefen vidhöll behovet av en bestämmelse om eftergift.

"Emellertid delar jag – som framgått av vad jag anförde i lagrådsremissen – lagrådets uppfattning att en sådan bestämmelse bör utformas restriktivt, bl.a. för att minska den av lagrådet påtalade risken för en icke önskvärd belastning på domstolarna. Jag vill också instämma i att uttrycket 'uppenbart obilligt' till sin innebörd överensstämmer med de situationer jag i lagrådsremissen valt som exempel för en tillämpning av bestämmelsen. Ordet 'obilligt' är dock föråldrat och svårförståeligt för en vidare krets. I mitt förslag till utformning av bestämmelsen, som i övrigt följer vad lagrådet förordat, används därför det med obilligt synonyma uttrycket oskäligt."⁶¹

Av förarbetena kan utläsas att det är fråga om en säkerhetsventil och att tillämpningen skall vara restriktiv. Uppenbarligen har departementschefen och lagrådet en något olika uppfattning om hur restriktiv, departementschefens svar på lagrådets synpunkter är

inte helt klagörande. I lagrådsremissen uttalades att bilisten om möjligt skulle förete någon form av bevis för sin försummelse. Detta får uppfattas som att departementschefens avsikt varit att bevisbördan för de omständigheter som skulle utgöra grund för eftergift skall ligga på bilisten, dock att beviskravet förefaller vara lågt. På den punkten fanns ingen erinran mot förslaget.

Vanligen torde omständigheterna kring parkeringen i eftergiftsfallen vara ostridiga och tvisten närmast gälla rättsfrågan om dessa omständigheter gör det uppenbart oskäligt att ta ut kontrollavgift. För att fråga om eftergift skall aktualiseras krävs dock att sådana omständigheter åberopas av bilisten, denne har åberopsbördan.⁶² Är dessa omständigheter tvistiga har bilisten bevisbördan, men beviskravet ställs relativt lågt.

7. Avslutande kommentarer

Som framgår av vad jag har anfört ovan, är det min bestämda uppfattning att även mål om mindre belopp måste tas på allvar av domstolarna. Även om målet gäller kontrollavgift har domstolen att överväga frågor om såväl bevisbördans placering som beviskravets höjd. Tyvärr är min erfarenhet att mål om små ekonomiska värden kan riskera att bli hanterade slentrianmässigt. Därtill tenderar tingsrätter och i viss mån även hovrätterna, enligt min uppfattning, att okritiskt övertolka rättsfallet NJA 2001 s 889.

Enligt min mening finns det goda skäl att hantera bevisfrågor utifrån situationen i det enskilda fallet. Härvid måste bland annat beaktas såväl bilistens som parkeringsbolagets möjligheter att säkra bevisning – placeringen av bevisbördan och beviskravets höjd måste anpassas så att båda parter har en realistisk chans att uppfylla denna. Såväl parkeringsbolag som bilister har rätt till rättssäkerhet och det skyddet får inte enbart bli illusoriskt.

8. Källförteckning

NJA II 1943 s 1-746.

⁵⁹ Prop 1983/84:104 s 21-22.

⁶⁰ Lagrådet i prop 1983/84:104 s 35.

⁶¹ Prop 1983/84 s 41. Utskottet berörde inte möjligheten till eftergift, se TU 1983/84:25.

⁶² Jämför dock med vad som anförts ovan om oskäliga avtalsvillkor, vilka under vissa förutsättningar skall beaktas ex officio av rätten.

Proposition 1983/84:104 med förslag till lag om kontrollavgift vid olovlig parkering, m. m. [cit prop 1983/84:104].
 SOU 1992:61 Ett reformerat åklagarväsende [cit SOU 1992:61].
 SOU 2006:109 Ett enhetligt sanktionssystem för felparkering [cit SOU 2006:109].

Trafikutskottet 1983/84:25 med förslag till lag om kontrollavgift vid olovlig parkering, m. m. [cit TU 1983/84:84].

NJA 1973 s 289

NJA 1986 s 470

NJA 1990 s 93

NJA 1991 s 625

NJA 1993 s 764

NJA 2001 s 889

NJA 2002 s 133

NJA 2003 s 458

NJA 2005 s 17

SvJT 1978 rf s 23

RH 30:80

RH 31:85

RH 1988:110

RH 1996:78

RH 1997:41

RH 1998:78

RH 2005:75

EG-domstolen, mål C-168/05, dom 2006-10-26.

Hovrätten för västra Sverige, mål FT 2427-03, dom 2003-11-06.

Hovrätten över Skåne och Blekinge, mål FT 567-02, dom 2003-05-28.

Svea hovrätt, mål FT 1118-02, dom 2004-06-30.

Svea hovrätt, mål FT 3801-04, dom 2005-11-09.

Svea hovrätt, mål FT 6661-04, dom 2005-12-02.

Bolding, Per Olof: *Bevisbördan och den juridiska tekniken* 1951 [cit Bolding].

Ekelöf, Per Olof: *Rättegång andra häftet* Norstedts Juridik 8 u 1996 [cit Ekelöf II].

Ekelöf, Per Olof & Boman, Robert: *Rättegång fjärde häftet* Norstedts Juridik 6 u 1992 [cit Ekelöf IV].

Ekelöf, Per Olof; Edeltam, Henrik & Boman, Robert: *Rättegång femte häftet* Norstedts Juridik 7 u 1998 [cit Ekelöf V].

Eriksson, Margareta: *Trafikkommentarer* Norstedts Juridik 3 u 2006 [cit Eriksson].

Fitger, Peter *Rättegångsbalken* Norstedts Juridik t o m supplement 53 [cit Fitger].

Heuman, Lars: *Bevisbörda och beviskrav i tvistemål* Norstedts Juridik 2005 [cit Heuman].

Westberg, Peter: *Processtaktik och bevisbörda i dispositiva tvistemål* i Andersson, Torbjörn & Lindell, Bengt (red): *Festskrift till Per Henrik Lindblom* Iustus 2004 [cit Westberg].